

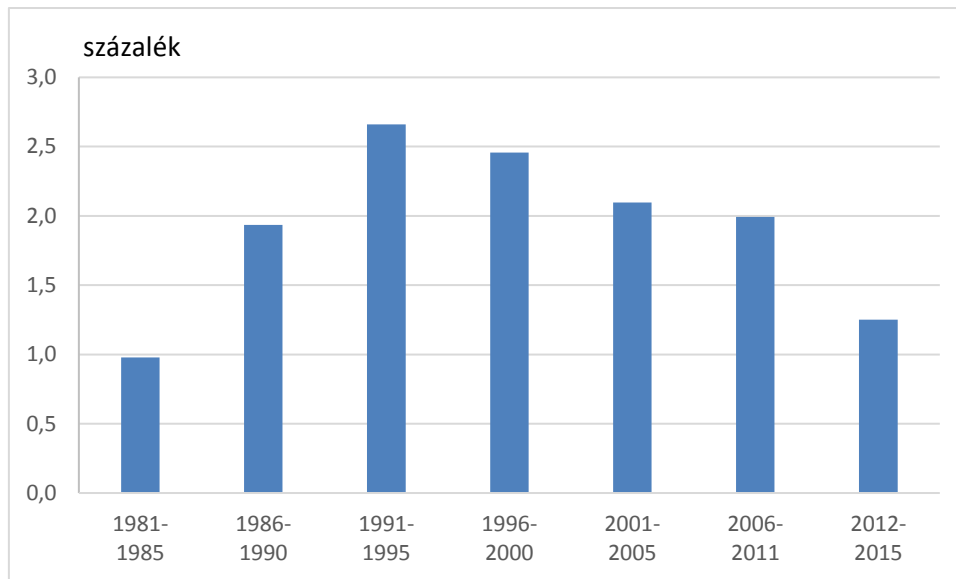
Rariga Judit

Globális külkereskedelem – átmeneti lassulás vagy normalizálódás?

2012 óta a világ külkereskedelme rendkívül lassú ütemben bővül, tartósan elmaradva az elmúlt évtizedek átlagától. A GDP növekedés üteméhez képest is mérhető a lassulás, ami egyre több elemzés szerint nem a válság következménye, hanem hosszú távú, strukturális változásokkal magyarázható. A külkereskedelem területi megoszlásának átalakulása, a globális beszállítói láncok rövidülése és a pénzügyi rendszer fejlődésének lassulása mind hozzájárulnak a jelenleg megfigyelt folyamathoz. Ezen tényezők vizsgálata azt mutatja, hogy az elmúlt évtizedek jelentettek inkább kivételes időszakot a bővülés szempontjából. A gyors külkereskedelem-bővülés periódusa a kétezres évek elején lezárult és a közeljövőben a globális kereskedelem moderáltabb növekedésére számíthatunk.

A világkereskedelem az 1980-as évek óta átlagosan hat százalékkal bővült. A válság idején a meredek visszaesést, majd az azt követő felfutást 2012 óta a külkereskedelem lassú, három százaléknál kisebb növekedése jellemzi. Nem kizárólag a külkereskedelem lassul, de a külkereskedelem a világgazdaság kibocsátásához képest is kevésbé bővül, mint korábban. Míg a válság előtt a világszintű GDP 1 százalékos növekedése a külkereskedelem 2 százalékos növekedésével járt együtt, 2012-2015-ben már csak 1,2 százalékkal bővíti a külkereskedelmi forgalmat. A külkereskedelem és a globális GDP növekedési ütemének aránya, azaz a külkereskedelem rugalmassága, majdnem a felére csökkent. Ha azonban alaposan szemügyre vesszük az adatokat (1. ábra), a világ GDP-jének külkereskedelem-intenzitása már a kilencvenes évek eleje óta mérséklődik.

1. Ábra: Globális import- és GDP változás aránya (külkereskedelem rugalmassága)

Forrás: IRC Trade Task Force (2016)

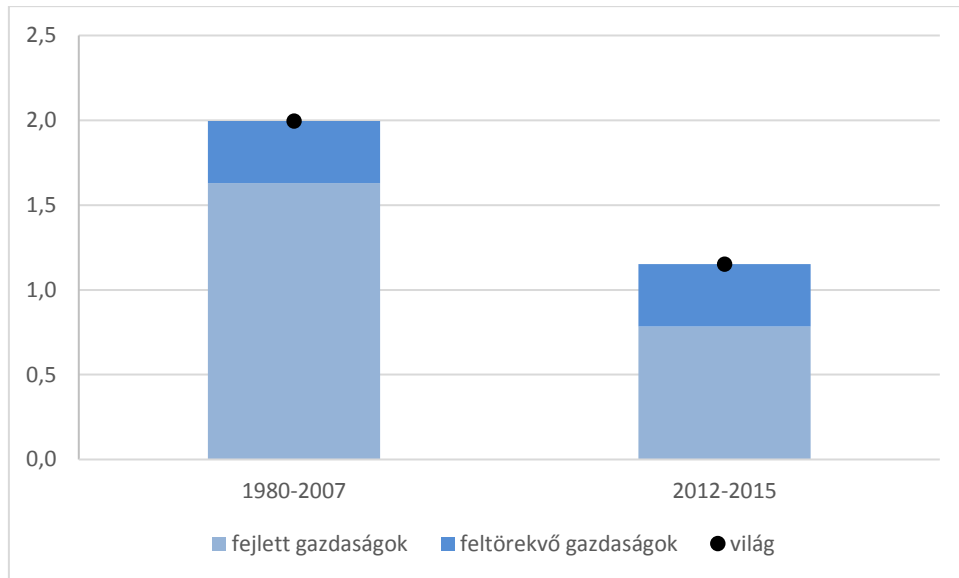
Az 1990-es évek elejét még a növekvő globalizáció, az alacsonyabb szállítási költségek és a gyorsan terjedő technológiai változások jellemezték. Ezeknek köszönhetően a külkereskedelem erőteljesen bővült, mára viszont ezen tényezők hatása lecsengett.

Három alapvető oka van annak, hogy a külkereskedelem és GDP növekedési üteme közötti kapcsolat megváltozott az elmúlt években.

A legfőbb ok a gazdasági növekedés regionális átrendeződése. A globális külkereskedelem rugalmasság definíció szerint az egyes országok rugalmasságának súlyozott összege, ahol a súlyokat az adott ország import részesedése, illetve a globális GDP-hez mért GDP növekedése határozza meg. Így az országok egyéni külkereskedelem rugalmasságának fluktuációja mellett az említett súlyok változása is befolyásolja a globális külkereskedelem rugalmasságát. A fejlett gazdaságok növekedése a feltörekvő gazdaságokhoz képest alacsonyabb, külkereskedelem rugalmasságuk viszont hagyományosan magasabb. Csökkenő gazdasági súlyuk miatt a fejlett országok egyre kevésbé járulnak hozzá a külkereskedelem rugalmasságának növekedéséhez. Sőt, az elmúlt időszakban a fejlett gazdaságok import részesedése is kissé mértékben visszaesett. Ezen tényezők alakulását veszi figyelembe a 2. ábra, amely szerint a rugalmasság csökkenése összességében a fejlett gazdaságoknak tulajdonítható. A külkereskedelem lassulásában jelentős szerepe van a kínai gazdaságstratégia megváltozásának is. Kína a válságot megelőző évtizedekben gyorsan növekvő

exportjához nagy mennyiségű importból származó köztes terméket használt fel. Ugyanakkor az utóbbi években egy hangsúlyosabban importhelyettesítésre és a belső keresletre fókuszáló növekedési modellre állt át, ami relatíve kevésbé importigényes termelést eredményezett.

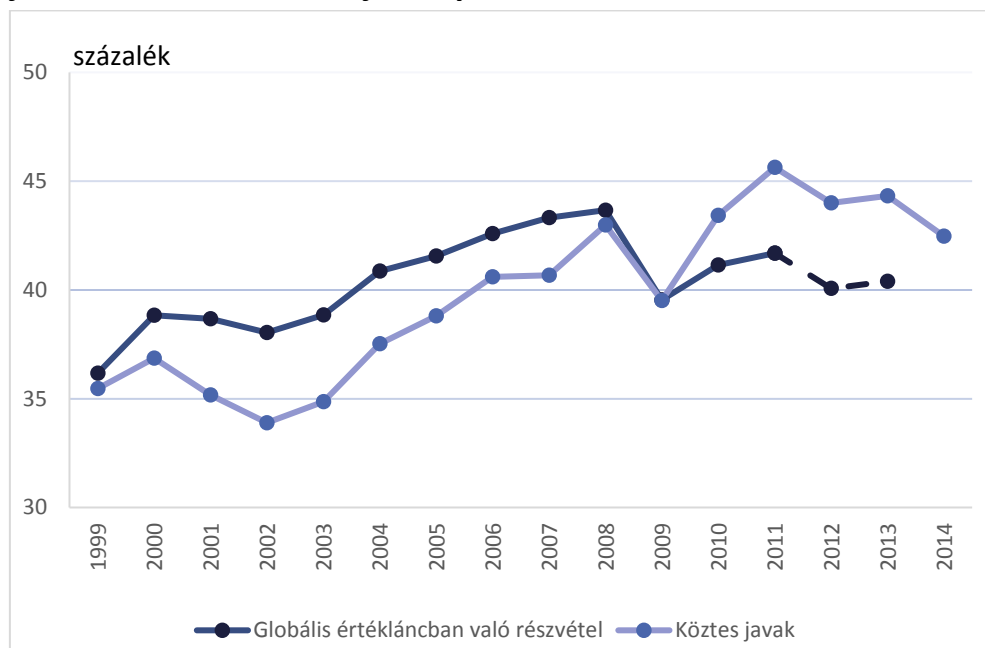
2. Ábra: Fejlett és feltörekvő gazdaságok kontribúciója a globális külkereskedelem rugalmasságához

Forrás: IRC Trade Task Force (2016)

Az elmúlt évtizedekben a költségeik csökkentése érdekében a vállalatok a termelési folyamatukat országokon átívelő láncba szervezték. Szintén a külkereskedelem rugalmasságának csökkenése felé mutat, hogy ezek az úgynevezett beszállítói láncok rövidülnek, a termelésben felhasznált köztes javak importon belüli hányada csökken (3. ábra). A munkaerőköltség ma már a feltörekvő országokban is emelkedik és a hosszabbodó beszállítói láncokkal arányosan növekvő kockázat, valamint erősödő hazai hozzáadott tartalomra vonatkozó szabályozások miatt kevésbé éri meg hosszú, határokon átívelő termelési láncokat fenntartani.

3. Ábra: Globális értékláncokban való részvétel mutató és a köztes importált javak részesedése a teljes importból

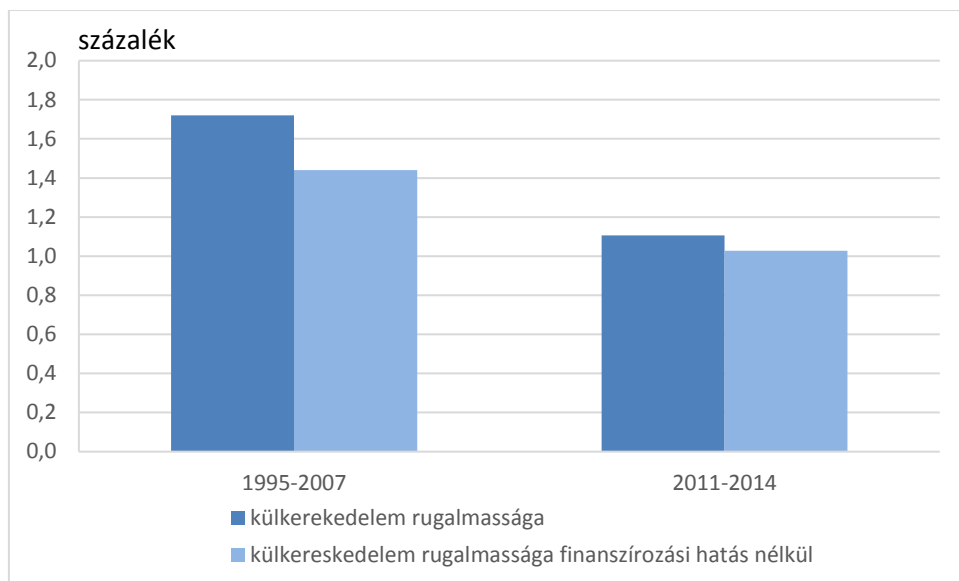

Forrás: IRC Trade Task Force (2016)

Megjegyzés: A globális értékláncokban való részvétel mutató a globális értékláncokhoz kapcsolódó export arányát fejezi ki a teljes exporton belül. A globális értékláncban való részvétel mérőszáma Borin és Mancini (2015) alapján lett számolva. A globális értékláncokhoz kapcsolódó külkereskedelmet a rendelkezésre álló adatok miatt csak 2011-ig tudjuk kiszámolni. 2011 után a mutató kiszámolásához a köztes javakra vonatkozó adatokat használtuk, amely önmagában is jó közelítése a globális értékláncokban való részvételnek.

A külkereskedő vállalatok számára magas költségekkel jár az idegen piacokon való terjeszkedés, és a hosszú időbeli átfutás miatt a tranzakciók finanszírozása. A külkereskedelemhez kapcsolódó finanszírozási költségek az elmúlt évtizedekben folyamatosan csökkentek. Számos ország pénzügyi rendszere jelentős fejlődésen ment keresztül, ami ezzel egy időben pozitív hatással volt a külkereskedelemre. A fejlődő országok pénzügyi rendszerének fejlődése azonban nagyjából lezárult, ezért ebből adódó külkereskedelem-bővülésre már nem számíthatunk (4. ábra).

4. Ábra: A finanszírozás hatása a globális külkereskedelem rugalmasságára

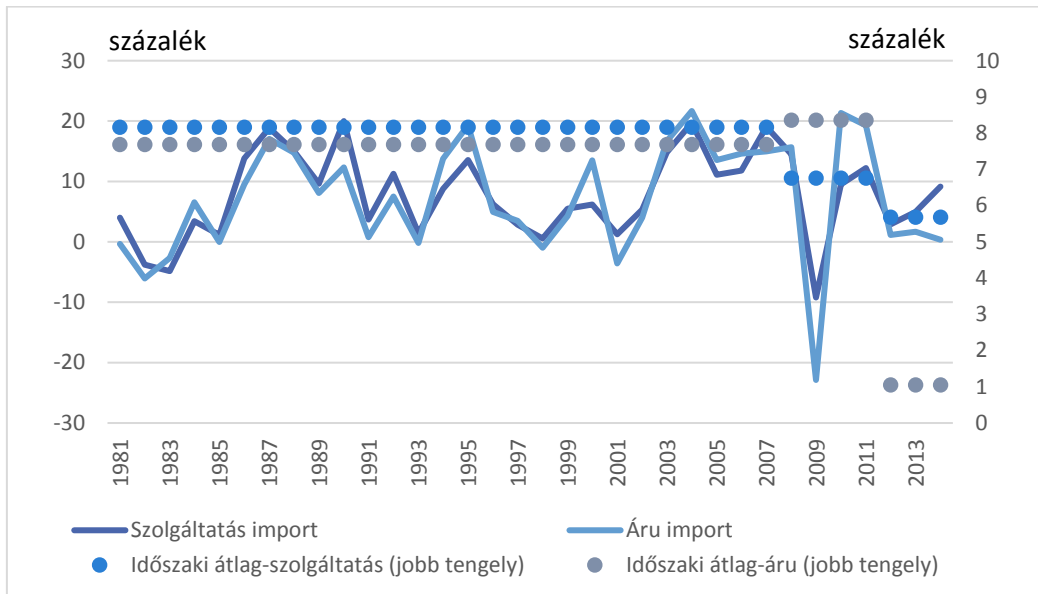
Forrás: IRC Trade Task Force (2016)

Megjegyzés: Gachter és Gkrintzalis (2016) becslései alapján.

Kutatási eredményeink azt mutatják, hogy a külkereskedelem rugalmassága e három fő tényező eredőjeként csökken. A nagyobb külkereskedelem-rugalmasságú fejlett országok gazdasági súlyának csökkenése, a globális beszállítói láncok zsugorodása és a pénzügyi rendszer fejlődésének lassulása egyaránt befolyásolják a külkereskedelem-rugalmasság alakulását. Mivel ezen tényezők hatása tartós és alapjában változtatják meg a külkereskedelem és gazdasági aktivitás közötti összefüggést, jelentős technológiai változások hiányában a közeljövőben nem várható ebben nagy változás.

Kismértékben akkor lenne magasabb a mért elaszticitás, ha figyelembe vennénk a kereskedelem termék összetétel változását is. Az utóbbi idők technológiai fejlődése hozzájárult a szolgáltatások könnyebb nemzetközi forgalomba kerüléséhez, növelve relatív súlyukat a kereskedelemben (5. ábra). Egyre elterjedtebb, hogy a vállalatok által igénybe vett jogi, számviteli és egyéb üzleti szolgáltatásokat külföldi partnerek nyújtják. A szolgáltatás-kereskedelem rugalmassága magasabb, mint az áruké, viszont a leggyakrabban használt rugalmasság-mutatók csak az árukereskedelmet fedik le, amit leginkább a szolgáltatással kapcsolatos továbbra is fennálló mérési problémák magyaráznak.

5. Ábra: A globális áru és szolgáltatás külkereskedelem változása

Forrás: IRC Trade Task Force (2016)

Megjegyzés: Az alábbi időszakokra vonatkozó átlagok vannak megjelenítve az ábrán: válság előtt (1981-2007), válság és visszaugrás (2008-2011), válság után (2012-2014).

A fentebb említett tényezőket figyelembe véve az elkövetkezendő években inkább a külkereskedelem normalizálódása, visszafogottabb növekedése várható.

„Szerkesztett formában megjelent a Világ gazdaság.hu oldalon 2016. december 15-én.